

Lecția inaugurală pentru anul academic 2014-2015

„Moldova între geografie și istorie” susținută de ION STURZA

1 septembrie 2014

Facultatea de Istorie și Geografie a UPS „Ion Creangă”

*Stimați domni profesori,
Dragi studenți și studente!*

Ziua de 1 septembrie este o zi în care, la nivel de percepție, simțim emoții, întrucât am fost elevi, studenți și părinți care am dus copiii la școală. Nu sunt nici eu o excepție. Cel mai memorabil 1 septembrie pentru mine a fost în 1967, când am mers pentru prima dată la școală. Și nu pentru că ar fi fost careul un eveniment extraordinar, dar pentru faptul că, în drum spre casă, am zărit o pisicuță sub un gard, am scos abecedarul, caietul, tocul și călimara, le-am lăsat în drum,

am luat pisicuța și am mers acasă. Părinții, care aveau o atitudine dură față de astfel de șotii, au fost destul de înțelegători. M-au întors înapoi să-mi iau abecedarul, caietul și călimara. Astfel mi-a rămas în memorie 1 septembrie 1967.

Decizia de a participa la întâlnirea aceasta a venit ca răspuns la inițiativa decanului Facultății, domnul Sergiu Musteață. Exemplul Domniei Sale denotă că sunt și printre noi oameni de succes care pot face, chiar și în condiții destul de complicate, lucruri extraordinare. Felicitări!

Deși activitatea mea profesională nu este legată nemijlocit nici de geografie, nici de istorie, totuși în cariera mea am înțeles un lucru: poți fugi de orice, nu poți fugi însă de geografie și de istorie.

Geografia și istoria influențează foarte profund atât viața unui om, cât și pe cea a unei societăți, a unei țări, și trebuie să știm să însușim lecțiile de istorie și să conștientizăm poziționarea noastră geografică. Eu nu sunt un fatalist și nu consider că lucrurile sunt predeterminate și că omul doar își urmează cursul vieții. Și totuși, geografia și istoria, științe pe care le studiați, sunt lucruri determinante.

Voi face o mică incursiune în istoria mea personală.

În 1972, cu un rucsac în spate, urcam pe muntele Ai-Petri din Crimeea... În 2005 îmi așezam unul dintre copii în banca colegiului clasic din Cheltenham,

Anglia, pe care era inscripționat: „În memoria lui John Steward, care a murit în războiul din Crimeea”.

În 1980, aflându-mă la Moscova, lăcrămam și eu de rând cu acel ursuleț care închidea Jocurile Olimpice, ca acum câteva luni, la Soci, să-mi dau seama că Olimpiada nu mai este un element al păcii și competiției, ci mai degrabă un atribut al unei strategii de PR.

În 1985, la Moscova, îmi susțineam teza de doctorat (sau de candidat în științe, cum se numea pe vremuri) „Interesele economice și contradicțiile care apar între țările socialiste în procesul cooperării economice”, o temă considerată de autoritățile sovietice drept strict confidențială, și care mă ducea la gândul că sistemul avea nevoie de o schimbare profundă... În doar câțiva ani, în august 1991, aveam să ajung să-mi beau cafeaua pe strada Arbat și să văd aieva cum dispărea un imperiu și cum se deschidea calea pentru noi provocări, inclusiv pentru Moldova.

În 1999, la Berlin, liderii europeni, miniștrii de externe, ne citeau ditirambi pentru cât de buni eram noi moldovenii și cât de mult ne apropiaserăm de integrarea europeană, susținând că la summit-ul de la Helsinki, care urma să aibă loc în câteva luni, se va anunța că Moldova este eligibilă pentru procesul de integrare europeană... Iar acum, în 2014, urmăresc cum la Chișinău, aproape că milogindu-ne și stând în genunchi, cerem să fie menționate cele făcute de noi în acești ani și să ni se ofere o „perspectivă europeană”.

În anul 1990 treceam Sahara spre delta râului Niger pentru o „mare” afacere... În 2014 sunt nevoit să intervin pe Facebook, ca să-i rog pe jurnaliști să fie mai atenți atunci când vorbesc despre Ebola, care astăzi cuprinde acele teritorii geografice.

În 2002, împreună cu un grup de entuziaști sub conducerea lui Dinu Patriciu, am lansat o afacere care a devenit una dintre cele mai de succes în zona noastră europeană... Zilele acestea însă l-am condus pe ultimul drum pe prietenul meu Dinu Patriciu.

Astăzi suntem la câteva sute de kilometri distanță de unul dintre cele mai mari conflicte după cel de-al Doilea Război Mondial.

Cum vedeți, sunt date, denumiri geografice, istorie. Acesta este sensul vieții noastre, conexiunea dintre geografie și istorie. Omul este predispus, îi este destinat să facă istorie. Și ar fi bine totuși să nu nimerim prost în istorie.

Văd în sală persoane de vârsta mea. Consider că noi, cei din generația mea, născuți la mijlocul secolului XX, suntem extrem de fericiți pentru că avem o legătură la nivel de experiență cu secolul XIX, dar vom avea una și cu secolul XXII. Și vă argumentez de ce. Noi am comunicat cu oamenii născuți în secolul XIX, cu bunicii, străbunicii noștri, am văzut marile schimbări ale secolului XX. Născuți fiind după cel de-al Doilea Război Mondial, am văzut înflorirea unui imperiu și

destrămarea rapidă a acestuia, precum și crearea unui stat nou – Republica Moldova. Iar legătura noastră cu secolul XXII va fi prin nepoții și strănepoții noștri. Deci, este o experiență absolut unică pentru noi, cei care trăim privilegiul, dar și cumpăna existenței printre aceste rupturi fundamentale de țări, societăți și sorți omenești...

În acești 70 de ani de pace după a doua conflagrație mondială, ne-am obișnuit cu gândul că pacea va fi eternă, lucru care astăzi este contestat de realitățile din zona noastră. Și pacea nu mai este o stare firească a lucrurilor...

Pentru voi statul nostru e ceva absolut firesc, fiind în majoritate născuți în Republica Moldova. De câte ori v-ați pus întrebarea de unde vine statul Republica Moldova? Cum a apărut acesta? Însă vă rog să nu faceți referire la descălecarea țării din 1359. Vă spun din start că nu sunt adeptul moldovenismului primitiv. Statul Republica Moldova a apărut, oricât ar părea astăzi de provocator, din perestroika și glasnost'.

Ca să înțelegem eșecurile și succesele statului nostru, ar fi bine să facem o retrospectivă a acestui fenomen început odată cu venirea lui Mihail Gorbaciov, în 1985, la cârma imperiului sovietic. De ce au eșuat perestroika și glasnost' și s-au soldat cu colapsul Uniunii Sovietice? Din punctul meu de vedere, cea mai mare greșală a fost că liderii care au promovat acele transformări s-au concentrat doar pe sistemul politic, considerând că schimbarea sistemului politic, cu mai multă deschidere, mai multă liberalizare, mai mult pluralism de idei, inevitabil, va duce la transformarea societății în una mai bună pentru cetățeni. Dar problema fundamentală ținea de sistemul economic de atunci, afirm acest lucru ca economist, și de naivitatea cu care abordam realitățile. Susțin asta pentru că am fost unul dintre cei care au discutat cu Grigori Iavlinski Programul „500 de zile”.

Așa cum Jules Verne visa, în câteva ore, să facă ocolul pământului, noi visam că, în 500 de zile, vom transforma economia centralizată a unui stat colos ca Uniunea Sovietică într-o economie de piață, bazată pe proprietatea privată. Vă dați seama cât de naivi am fost... Naivi au fost și înaintașii de atunci, romanticii, disidenții din anii '60, care aveau experiență doar în spațiul public, în spațiul politic, nu și în spațiul economic. De fapt, trebuia zguduit fundamental și schimbat sistemul economic. Deși, trebuie să recunoaștem, nu poate fi o economie de piață funcțională fără libertățile fundamentale ale omului și fără un sistem politic democratic...

Oameni de cultură, scriitori, poeți, savanți și-au asumat responsabilitatea de a fi liderii acelei mișcări, perestroika, ei având foarte puțină experiență și înțelegere a proceselor economice fundamentale.

Trebuie să recunoaștem că, atunci când vorbim despre Republica Moldova ca stat, acesta, în linii mari, nu este un proiect eșuat. Am mai spus-o: e un proiect

care are o anumită anvergură și consistență, însă în multe aspecte statul nostru a suferit eșecuri... Deși nu avem o existență istorică foarte lungă, una de doar 23 de ani, greșelile noastre sunt evidente, și greșelile noastre sunt de aceeași origine, ca și greșelile care au fost fatale pentru perestroika. Noi ne-am concentrat pe lucruri foarte importante, cum ar fi originea noastră, cultura, istoria, limba, dar am acordat foarte puțină atenție problemelor fundamentale legate de economie. Și de aici greșelile care au fost făcute, greșeli legate de procesul de transformare a proprietății din una publică în una privată, de aici și eșecul total al privatizării, al implementării reformelor în agricultură, deși în 1993 Republica Moldova avea un Cod funciar extrem de bun, implementat însă cu mare întârziere, când se mai putea salva foarte puțin din activele din agricultură.

Elementele economiei de piață au fost implementate sporadic, cu foarte multe lacune, care nici astăzi nu sunt înlăturate. Spre exemplu, pe piața de capital regulatorii au apărut abia la sfârșitul anilor '90.

Sistemul juridic era bazat pe niște legi care nici măcar nu erau de tranziție de la sistemul sovietic. Și abia la sfârșitul anilor '90 au fost elaborate codurile, în special Codul civil.

Sistemul social era rudimentar, paternalist, și numai către sfârșitul anilor '90 a început să fie implementat sistemul social bazat pe solidaritatea socială.

Pe acest fundal al greșelilor și al întârzierii implementării reformelor, s-a și produs revenirea la putere a oportuniștilor și a nomenclurii comuniste. Reforma politică, trebuie să recunoaștem, a eșuat. Am încercat „să-l copiem pe Napoleon” într-o constituție, aparent frumoasă, latină, care pe parcurs a fost încălcată flagrant și schimbată la mofturile cuiva.

Am ajuns de unde vroiam să plecăm, aproape în aceeași situație, fără un sistem de partide bazate pe valori și principii, fără libertate de expresie și fără o presă independentă, oricât de straniu ar părea. Deși astăzi noi, pe Internet, pe Facebook, Instagram, Twitter, vorbim cum vorbim, libertatea presei este expusă pericolului de subjugare economică.

Constatăm că sistemul juridic este total corupt și reprezintă, de fapt, o licitație în care cel care nu are bani nu are nici dreptate. De ce s-a întâmplat așa? În primul rând, pentru că nu am avut lideri vizionari, curajoși, care ar fi înțeles și identificat schimbările și reformele necesare pentru țară. Elitele noastre, noi seniorii nu am fost competitivi nici față de provocările timpului, nici față de provocările externe. Deci, acest eșec al tranziției este eșecul generației noastre.

Bineînțeles, o constatare nu înseamnă mare treabă, dar o diagnoză corectă asigură și jumătate din leac. Dacă urmăriți cariera mea, nu politică, fiindcă aceasta a fost un accident [din sală: „Accident fericit”. Ion Sturza: „Accident fericit... Pentru minte, nu prea.”] care a durat vreo doi ani, la sfârșitul anilor '90, deci dacă

urmăriți cariera mea de afaceri – vedeți că nu sunt fatalist. Eu știu că întotdeauna există soluții, întotdeauna putem găsi variantele care nu ne țin ancorați în trecut, dar ne dau o perspectivă pentru viitor.

Soluția pentru schimbare în țara noastră este tânăra generație, sunteți voi, lipsiți de inhibiție, lipsiți de prejudecățile istorice, de frustrările pe care le-am avut noi. Voi nu vă gândiți doar la anii 1812, 1917, 1991, voi vă gândiți, sper eu, la viitor. De aceea pentru voi, tinerii, este foarte important să înțelegeți care sunt prioritățile imediate. Aflându-mă astăzi aici, în universitate, la 1 septembrie, vreau să vă spun, din experiența mea personală și din a celor pentru care am fost mentor, că reușita este fundamentată pe trei lucruri fundamentale.

În primul rând: studii academice serioase. Fiecare trebuie să învețe foarte conștiincios profesia pe care și-a ales-o, nu superficial, dar fundamental, într-o anumită măsură chiar enciclopedic.

Al doilea lucru foarte important este morala și etica, pentru majoritatea din noi bazate pe morala și etica creștină. Deși sunt adeptul liberei exprimări, fiind creștin ortodox, consider că noi avem un fundament puternic de mii de ani care ne asigură un ghid în viață – morala și etica creștină.

Al treilea lucru foarte important este cultura.

Poate unii din voi au mers la ședința TEDx, unde am fost invitat să prezint o conferință publică în fața unui auditoriu destul de mare, de câteva sute de tineri, care au plătit ca să mă asculte. Mare le-a fost decepția că nu am vorbit despre economie, politică, istorie și am ales să vorbesc despre cultură. Cultura în sensul

larg al cuvântului, nu mă refer doar la pictură, muzică etc., dar și la cultura fizică, un element extrem de important pentru a supraviețui în stresul vieții de astăzi.

Este important să înțelegem care sunt instrumentele ce ne conduc astăzi la succes. Trebuie să înțelegem că trăim într-o eră total diferită – era digitală. Comunicarea, informațiile care ne vin din sfera digitală sunt foarte importante pentru noi. Pentru a face față vitezei de comunicare, accesului nelimitat la informații, trebuie să fim capabili să utilizăm două lucruri foarte importante:

- spațiul informațional sau tehnologiile informaționale, IT-ul, dar nu ca o profesie aparte, ci ca un instrument zilnic pe care îl folosim;
- și limbile străine.

Noi suntem un popor mic, nu putem să ne impunem limba noastră maternă pe plan global. De aceea, cu cât mai multe limbi cunoaștem, cu atât mai mare va fi succesul nostru în viață. Ce trebuie să învățăm? Mulți vă spun că ar trebui să învățați și asta, și asta, și asta. Adevărul e că volumul de informații și viteza cu care astăzi se prelucrează aceste informații au depășit cu mult posibilitățile fizice și biologice ale omului. Și noi trebuie să fim selectivi. Dacă m-ați întreba ce obiecte aș fi vrut să învăț dacă aș reveni în școală, aș spune că în primul rând matematică, în al doilea – litere și în al treilea – istorie. Dacă știm un pic de istorie, un pic de litere și de matematică, putem considera că vom fi oameni de succes.

Voi toți, cei care astăzi vă mândriți că sunteți studenți, vă aflați într-un lift social virtual. Datorită studiilor superioare, puteți fi propulsați într-o dinamică a vieții care vă va permite să vă realizați atât din punct de vedere spiritual, cât și material. Deci, folosiți studiile, oportunitatea studiilor superioare ca pe un lift social care vă duce în altă dimensiune.

Acum revin la tema de astăzi – geografie și istorie. Nu pot să-mi permit să dau lecții de geografie și istorie într-o facultate de istorie și geografie. De aceea, vă voi împărtăși anumite impresii despre istorie și geografie. În primul rând, vreau să vă spun că suntem privilegiații unei geografii unice, suntem realmente buricul pământului și centrul lumii... Eu deseori le zic europenilor la Bruxelles: „Sunteți atât de aroganți considerând că Bruxelles este centrul Europei. Geografic vorbind, el nu este departe de Moldova, noi suntem centrul Europei”. Și, de fapt, geografia Europei nu se termină la Prut, se termină la munții Ural.

În călătoriile mele, chiar și în Antarctica, îmi dădeam seama că fiecare om, fiecare țară, fiecare societate consideră că centrul geografic real este acolo unde se află ei.

Noi suntem privilegiați din punct de vedere geografic, căci facem parte din mai multe spații. Aș fi vrut să mă refer la câteva dintre ele, la fenomenul spațiilor comune. Prin etnogeneza noastră, prin cultura și limba noastră, noi facem parte dintr-un spațiu vast, spațiul latin. Prin religia noastră creștină facem parte din-

tr-un spațiu creștin imens. Dar trebuie să recunoaștem că avem o afinitate mai mare, cred, cu Bizanțul. Dacă ne gândim doar la aceste două spații comune, ne dăm seama ce geografie, ce areal, ce genetică avem noi, cei din spațiul dintre Prut și Nistru. Bineînțeles că suntem parte integrantă a spațiului lingvistic, cultural și istoric român.

Eu nu sunt adeptul moldovenismului primitiv și totuși este important pentru noi, atunci când vorbim de spații comune, să înțelegem care este rolul și soarta noastră în acest spațiu. Pentru mulți din noi, istoria și geografia începe la Prut și se termină la Vladivostok. Pentru mai puțini, din păcate, începe la Nistru și se termină la Lisabona. Se încearcă a se face un spațiu comun – de la Lisabona până la Vladivostok. Realitatea însă ne arată că este un lucru utopic. Acum doi ani, am fost invitat la Berlin să susțin o inițiativă a nemților de creare a unui spațiu economic comun de la Lisabona la Vladivostok. Am spus atunci: „Nu fiți visători ca Thomas Mann. Măcar din simplul motiv că, geografic vorbind, Europa se termină la Ural, și nu la Vladivostok”.

Spațiul comun informațional este o temă extrem de dureroasă pentru mine atunci când revin la Chișinău. Mult timp mi s-a părut că pentru noi moldovenii e un mare privilegiu și un mare avantaj să ne aflăm concomitent în câteva spații informaționale: spațiul informațional rus, spațiul informațional moldovenesc, românesc, european. Nu știu cum voi, dar eu în fiecare dimineață, când îmi fac exercițiul mental analizând cotele burselor, anunțurile economice sau informațiile politice, trec prin toate aceste spații și ca informație, și ca limbă, și ca experiență. Din păcate, îmi dau seama că pentru noi moldovenii este o prea mare încercare să ne aflăm concomitent în toate aceste spații și să avem discernământul să conștientizăm ce e bine și ce e rău în acestea.

La televiziunile noastre, 90% din informație vine din spațiul informațional rusesc. Chiar dacă e vorba de canale aparent neutre, cum ar fi National Geographic. Eu n-am nicio problemă cu cultura rusă. Îl iubesc pe Tolstoi, îl iubesc pe Cehov, ascult muzica lui Stravinski sau a lui Musorgski. Eu am o problemă cu propaganda de astăzi, care intoxică mentalitatea omului. Și nu știu dacă, în acest amalgam de informație, noi putem să dăm dovadă de discernământ și să înțelegem ce se întâmplă.

Criza din Ucraina ne dă și nouă o lecție, o lecție de demnitate. Mulți în Occident, dar nu numai în Occident, au tratat Maidanul și conflictul din Ucraina din iarna acestui an ca pe un conflict geostrategic între Vest și Est, pentru alegerea între lumea democratică și lumea totalitară. Eu încerc să le spun prietenilor și colegilor mei din Europa că este o abordare absolut greșită. Ucrainenii de pe Maidan (am făcut o investigație pentru mine) nu au ales între Vest și Est. Ei au ales

între a fi demni, a fi stimați sau a fi călcați în picioare de către autoritățile statului ucrainean. Aici e conflictul.

Ucraina e o lecție de demnitate pe care politicieni de tot soiul au transformat-o într-un conflict geostrategic, în care mor mii de oameni. E o lecție care trebuie învățată inclusiv în Republica Moldova. Cuvântul-cheie pe care l-am auzit de la ucraineni pe Maidan a fost „Достали!” („Ne-am săturat!”). Corupția, umilința, fărâdelegea – acestea au fost declanșatoarele Maidanului din Ucraina.

Noi vorbim în termeni geostrategici, dar suntem o piesă mică, periferică și puțin importantă pentru jucătorii mari de șah. Soluția noastră nu este la Bruxelles, nu este la Berlin, soluția noastră este acasă la noi. Noi întotdeauna am trăit (revin la geografie și istorie) într-un spațiu de interese și conflicte și am trecut succesiv de la zone de influență la vasalitate, după care, pur și simplu, am fost copleșiți. Consideram că acest fenomen este de domeniul trecutului. Din păcate, criza din regiune ne demonstrează că spirala istoriei se întoarce, în pofida tuturor realizărilor istorice și științifice ale secolelor XX-XXI.

Acum, câteva cuvinte despre istorie. Zilele acestea m-am întâlnit cu un vechi prieten de-al meu, un mare arhitect din Canada, de proveniență română, domnul Țucu Hanganu, care m-a apucat de guler și mi-a zis: „De ce politicienii nu învață istorie? Că ar trebui să treacă un examen de calificare înainte de a deveni șefi”. Este adevărat: de ce politicienii nu învață istorie?!

Vreau să vă aduc aminte un citat din istoricul rus Vasili Kliucevski: „Istoria nu este un învățător. Istoria este un gardian care dă peste mână celor ce n-au învățat lecția de istorie”. Bineînțeles că este foarte important cum abordăm noi aceste lecții de istorie. Mulți consideră că trebuie să ne ancorăm în istorie și în trecut. Eu cred că noi trebuie să folosim istoria ca o piatră de temelie, ca un fundament pentru a ne mișca spre viitor. Istoria este o viziune contemporană asupra trecutului. De aceea mulți fac referință la diferite etape, cum ar fi 1812, 1917, la alte etape foarte importante. Pentru noi însă este primordial să privim spre viitor atunci când vorbim de lecțiile istoriei.

Pe ce se bazează istoria? Nu este o știință exactă, nu operează cu formule. Cei mai academici și cei mai, să spunem așa, habotnici istorici consideră că istoria are sens dacă ai o sursă scrisă. Alții sunt un pic mai moderați, spun că, dacă ai și niște săpături arheologice, chiar poți să scrii istorie. Deci, istoria ca știință acoperă, cel mult, 5000-5500 de ani, de când au apărut primele surse scrise.

Eu, de mai mulți ani, sunt fascinat de alt concept istoric și consider că progresul științific din ultimii 50-60 de ani ne dă posibilitatea nu să interpretăm, dar să scriem istoria de milioane și miliarde de ani. Universul există de 13 miliarde de ani, și aceasta nu mai e o ipoteză, este un fapt științific demonstrat. Planeta Pământ are peste 4 miliarde de ani, *Homo sapiens* – 200 de mii de ani, iar *Homo*

erectus – peste 1 milion de ani. Progresul științific din ultimii 50-60 de ani, științele exacte (matematica, fizica, geofizica, astronomia) ne permit astăzi, cu mare certitudine, să vorbim despre fenomenele de transformare a Universului și a Planetei în acest parcurs foarte lung de la Big Bang, modelul cosmologic, dintr-un atom, când a început a se extinde Universul. De aceea, este foarte important să nu ne limităm la ceea ce noi am considerat că este istorie. Istoria presupune o abordare interdisciplinară, o cunoaștere profundă și a geografiei, fizicii, matematicii și astronomiei, ca să înțelegem fenomenele, de unde suntem noi, de unde este societatea noastră, care a fost evoluția speciilor, inclusiv prin această fericită mutație genetică ce a dus la apariția ființei umane.

Deci, istoria este o disciplină interștiințifică și, în acest sens, v-aș recomanda să citiți și să ascultați prelegerile unui savant extrem de interesant, care se numește Stephen Hawking, teoretician al originii universului și unul dintre cei mai mari cosmologi contemporani. Acest om imobilizat într-un scaun cu roțile, care și-a pierdut și vocea și este constrâns să comunice cu ajutorul unui computer sofisticat, susține niște lucruri absolut fenomenale, care fac legătura între Big Bangul de acum 13 miliarde de ani și ceea ce ne determină astăzi să ne mișcăm, să ne bucurăm, să fim buni și răi.

Noi am editat o carte pe care vă recomand să o citiți: „Istoria lumii de la Big Bang până în prezent” de Cynthia Stokes Brown. Este în limba română, și transferă cititorul într-o călătorie în care îi va întâlni pe primii vânători și agricultori, pe vikingi, azteci, mongolii lui Genghis-Han, europenii Evului Mediu, dar și pe cei ai revoluției industriale și ai epocii contemporane, realizând o sinteză extraordinară între cunoașterea istorică și cea științifică. S-ar putea, ca istorici, să vă pară un pic superficială abordarea, dar este interesantă istoria în conexiune cu alte științe.

Vreau să vă spun că noi oamenii contemporani suntem extrem de superficiali. Considerăm că, dacă am văzut un film despre Cleopatra – cunoaștem istoria, dacă am auzit în mașină o sonată de Mozart – cunoaștem muzica, am citit din Blaga, pentru că ne-au cerut-o profesorii la școală – cunoaștem literatura, iar geografia, în genere, o învățăm de la National Geographic. Politicienii consideră că, dacă au făcut o postare pe Facebook, sunt buni politicieni...

Eu recunosc că îmi plac profesioniștii, indiferent că sapă bine o groapă sau că proiectează o rachetă cosmică. Este important să fiți buni profesioniști în ceea ce faceți. Este adevărat că încă nu vă grăbiți să luați o decizie asupra viitorului vostru. La 20-21 de ani, când ai înainte 60-80 de ani de viață, ai timp de ajuns să încerci diferite oportunități și posibilități pentru a te realiza. Dar abordarea profesională este importantă: un scriitor trebuie să știe litere, un pictor trebuie să știe desen, un compozitor – să știe solfegiu și un inginer – cum se învârte șurubul...

Foarte des sunt întrebat, la întâlnirile cu tinerii, care este cheia succesului. Mulți vin la întâlnirile cu mine în speranța că le voi spune ceva miraculos și a doua zi vor deveni și ei oameni de mare succes. Știu formula succesului, v-o spun, nu e un secret: 90% e muncă și 10% - noroc. Pentru voi munca este învățătura. Norocul vostru stă la pândă și, dacă-l căutați, o să vă găsească.

Răspunsuri la întrebări:

– Dumneavoastră v-ați referit la perestroika, v-ați referit la Gorbaciov, acel Gorbaciov care astăzi a făcut declarația că Europa trebuie să fie atentă, căci, altfel, se va confrunta Ucraina cu o baie de sânge, lăsând să se înțeleagă că vina pentru ceea ce se întâmplă în Ucraina o poartă Europa.

Ion Sturza: Vă răspund provocator. Da, Europa este vinovată de ceea ce se întâmplă în Ucraina, are o parte din vină... Eu sunt membru al Consiliului European pentru Afaceri Externe și particip în interiorul procesului decizional al Uniunii Europene ca cetățean european.

Parteneriatul Estic a fost conceput de Uniunea Europeană ca un instrument de stabilizare și de securitate în zonă. În el au fost implicate Belarus, Ucraina, Moldova, Georgia ș.a. Se presupunea că țările din zona limitrofă cu Uniunea Europeană, din această zonă de demarcație, cum o vedeau mulți politicieni europeni, vor primi ajutoare financiare consistente pentru a se transforma în zone de stabilitate și securitate. Acesta a fost conceptul. Nimeni nu a vrut să integreze țările acestea în Uniunea Europeană, să le asocieze.

Odată cu instalarea crizei, dar și cu schimbarea discuțiilor politice în Europa, s-a migrat către un concept mai ieftin – conceptul de asociere: „Noi vă dăm o perspectivă europeană, fără termene concrete, iar voi, pe cont propriu, vă faceți reformele, vă stabiliți economia, deveniți o zonă de prosperitate și securitate”. Pe cont propriu. Eu le spun europenilor: dacă voi vreți securitate și stabilitate la granițele voastre – plătiți... Astăzi este evident că și Europa a greșit atunci când a mizat mult pe această formulă de integrare europeană, fără de substanță. Cred că aici este greșeala Europei, dar aceasta nu scuză sub nicio formă atitudinea barbară demonstrată de Federația Rusă și de președintele acesteia, nici anexiunea

Crimeii. Iar operațiunea din Donețk și Lugansk e trasă la indigo după ceea ce s-a întâmplat în 1992 în Transnistria.

Istoria ne va arăta ce va fi mai departe, dar suntem într-o cumpănă extraordinară.

Am plasat zilele acestea pe o rețea de socializare un link de pe *Echo Moskvy*, cu harta Novorosiei, pentru că noi nu înțelegem ce înseamnă aceasta. Novorosia pe care o râvnesc rușii înglobează toată Basarabia noastră. S-au făcut foarte multe comentarii. Profundă mi-a fost mirarea să constat: concetățenii noștri, poporul nostru, moldovenii noștri justifică în spațiul public, deschis, această agresiune. Ei nu m-au insultat pe mine pe Facebook, ne-au insultat pe noi, pe moldoveni.

– Care este legătura Dumneavoastră cu satul de baștină?

Ion Sturza: Îmi petrec de mulți-mulți ani concediul în Pârjolteni. Și anul acesta am făcut un marș, o excursie de la Pârjolteni la Căbăiești. Pe de o parte, am fost foarte bucuros că zonele care erau anterior intensiv exploatate agricol, fără mult cap, astăzi au devenit zone sălbatice, și putem să invităm prietenii de la National Geographic să filmeze pe la noi prin Cobac, pe la pădurea de fagi, ar fi un film extraordinar.

Pe de altă parte, mă întristează și pe mine că o treime din Pârjolteni nu mai este, dar nici nu consider că s-a terminat satul moldovenesc. Eu, în serile târzii și în diminețile când nu mai dorm, stau și ascult sunetele satului, miros satul. Sunt aceleași sunete pe care le știu din copilărie... Se aud vacile, se aud găinile, miroase a baligă. Înseamnă că nu e totul pierdut, că satul e viu...

Așa că, pentru mine, punctul de început e Pârjolteni și punctul final va fi tot Pârjolteni. Deci, pentru mine, centrul lumii este Pârjolteni.

– Domnule Sturza, dar ce trebuie să facem în Republica Moldova, ca să trăim mai bine?

Ion Sturza: Eu cred că noi urmează să mai trecem prin încercări și greutăți, ca să ajungem în punctul de unde vom începe creșterea. Acest an va fi unul determinant. Noi nici nu conștientizăm câte provocări ne așteaptă, provocări pe plan intern și provocări pe plan extern. Nu este o lecție sau o întâlnire politică, și nici nu vreau să o transformăm în așa ceva. Dar dacă, în al 12-lea ceas, elitele moldovenești, cei care sunt responsabili pentru această țară, cei care au primit de la popor ștampila și semnătura pentru această țară nu se vor întoarce măcar cu jumătate de privire către popor, lucrurile vor degrada într-o formă necontrolată. Și încă ceva: noi niciodată n-am avut, nici în 1991, nici chiar în 1992, o mai mare provocare externă decât aceasta. Prin urmare, e ușor de spus că va veni cineva și ne va face. Fiecare dintre noi urmează să conștientizeze că poate și trebuie să facă ceva pentru țară. Dar, în primul rând, pentru ceea ce se întâmplă sunt respon-

sabili cei care au avut curajul, însă și aroganța, să ne ceară să ne conducă. Vom vedea cum vor face față situației.

– Ce credeți despre aderarea Moldovei la NATO, în calitate de fost prim-ministru?

Ion Sturza: Sunt privilegiat că nu sunt prim-ministru. Și vreau să-mi păstrez acest statut de a fi liber în a mă exprima. E o mare diferență între ceea ce spune un om liber și un prim-ministru. Am să vă răspund ca fost prim-ministru. Eu sunt adeptul aderării Republicii Moldova la un sistem colectiv de securitate. Acest sistem colectiv de securitate se numește NATO. Noi nu avem astăzi nici capacități militare, nici umane, nici economice pentru a ne apăra, a ne securiza țara. Astfel, indiferent de ceea ce se spune, e logic să fim parte a unui sistem colectiv de securitate.

– Dar NATO nu este perfect.

Ion Sturza: Nu e perfect nimic. Nici NATO nu e. Cred că numai Dumnezeu e perfect. Sunt lucruri pe care noi trebuie să le conștientizăm. Noi trebuie să fim vizionari. Dacă ne rupeam din lanțuri la începutul anilor '90 sau când am avut șansa în '99, am fi trăit în altă situație. Ca să înțelegeți care a fost șansa Moldovei: în '99 eram cu câțiva pași înaintea României în acceptarea țării noastre ca o țară cu potențial de integrare europeană. Noi am fi fost într-o cu totul altă dimensiune și în altă situație acum... Noi am avut tenacitatea să distrugem ceea ce s-a

construit cu mari jertfe și multă muncă timp de doi ani, inclusiv reformele fundamentale care au fost făcute în țara noastră. Deci, astăzi, avem nevoie de curaj și viziune, mai mult chiar decât la începutul anilor '90 ai secolului trecut.

– Credeți că există posibilitatea de recuperare a Transnistriei, reieșind din situația creată în Ucraina?

Ion Sturza: Eu am dat un șir de interviuri pe parcursul acestui an pentru mass-media occidentală. Și de fiecare dată îmi era rușine să spun ceea ce susținusem în interviul precedent. Întrucât, chiar dacă avem acces la informație, vedem lucrurile de aici, ele au o turnură și o dinamică pe care nimeni nu poate să le prevadă. De aceea am și spus că ne așteaptă foarte mari provocări, pentru că nimeni nu poate astăzi să prevadă ce se va întâmpla peste o săptămână sau peste o lună. Nu mai e mersul acela liniștit al istoriei din anii '90, nici chiar din 2000.

Referitor la Transnistria, am fost adeptul unei politici clare și dure față de această regiune. Eu am trecut prin umilințele deconectării energiei electrice, prin interdicțiile de a merge dincolo de Nistru, când liderul de atunci ne spunea: „Если я захочу, вы будете в Кишиневе в дерьме все плавать”. Am înghițit-o, pentru că nu eram prima persoană care putea să-i riposteze. Astăzi, ca niciodată, noi suntem aproape de soluționare. Ca niciodată.

Cu permisiunea dumneavoastră, voi face o mică abatere de la subiect. Am fost „provocat”, inclusiv de domnul Nantoi, ca, până la 1 septembrie, să mă decid cu privire la implicarea în politică. Sunt momente în viață când ești impus să iei niște decizii și, orice decizie ai lua, ești contestat. În ultimii ani, în ultimele luni, am primit mii de mesaje în care sunt încurajat să revin în politica Republicii Moldova. Aceste mesaje sunt sincere în dorința de a schimba lucrurile în țară, pentru că atât guvernarea, cât și așa-numita opoziție au eșuat în modernizarea efectivă a țării și în a le readuce oamenilor speranța. Dar a face politică, și nu numai în Moldova, înseamnă să te conformezi anumitor lucruri. În cariera mea, de 30 și ceva de ani, eu mi-am construit o anumită scară de valori și principii. Mai mult ca atât, cu vârsta se decantează și un pic de înțelepciune. Astăzi, a mă implica în politică ar însemna să trădez aceste valori și principii formate, ar însemna să mă las de libertatea de a fi. De aceea, declar public că nu mă voi implica în campania electorală, nu voi participa la aceste alegeri și nu am de gând să accept nicio funcție publică în Republica Moldova.

Eu aleg să fiu de partea oamenilor... Voi avea grijă ca politicienii să fie mai buni și sper într-o Moldova democratică, prosperă, într-o Moldova unde noi vom dori să ne întoarcem acasă.

Vă mulțumesc!

Ion Sturza
1.09.2014

LAUDATIO**in honorem****prof. univ. dr. hab. Gheorghe Postică**cu ocazia conferirii titlului onorific **doctor honoris causa**

al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

2 octombrie 2014

*Domnule profesor Gheorghe Postică,
Domnule rector,
Domnilor membri ai Senatului,
Domnilor profesori,
Dragi studenți,
Doamnelor și Domnilor,*

Trăim astăzi, aici, clipe deosebite cu prilejul conferirii titlului onorific de doctor honoris causa al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” prof. univ. dr. hab. Gheorghe Postică.

Doamnelor și Domnilor!

Este o onoare să prezint o *laudatio* distinsului savant și profesor Gheorghe Postică. Acesta este un moment special din cel puțin două considerente: în primul rând, pentru faptul că persoana căreia i se acordă acest titlu este una marcantă și, în al doilea rând, pentru faptul că acest titlu este unul de prestigiu în mediul academic și universitar.

O universitate, dacă vrea să fie un far, are nevoie de exemple care să ne poată lumina calea. Mulțumim conducerii și Senatului Universității, care au susținut demersul Facultății de Istorie și Geografie de a acorda prof. Gh. Postică titlul de doctor honoris causa al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” pentru merite excepționale în domeniul arheologiei, istoriei și protecției patrimoniului cultural.

Domnule profesor Gheorghe Postică, Vă mulțumim pentru faptul că ați acceptat această distincție.

Doamnelor și Domnilor!

În continuare voi face o scurtă prezentare a profesorului Gheorghe Postică, pe care am privilegiul să-l cunosc de 25 ani. Sunt mândru că am fost studentul prof. Postică și sunt onorat să fiu unul dintre discipolii Domniei Sale.

Profesorul universitar Gheorghe Postică este cunoscut în țară și peste hotarele ei ca unul dintre cei mai buni experți din Republica Moldova în domeniul arheologiei, al istoriei Evului Mediu timpuriu și al protecției patrimoniului cultural. Nume sonor în mediul academic basarabean, Gheorghe Postică este o personalitate strălucită, al cărei demers intelectual rămâne mereu ancorat în solul valorilor general-umane și naționale, el fiind un reformator universitar și academic prin excelență, un manager și un strateg eminent. Poetul Antonio Machado a scris printre alte versuri faimoase: „Drumul pe care pășesc se face sub pașii mei”. Drumul pe care prof. Gheorghe Postică l-a parcurs în bogata sa carieră umană și profesională constituie pentru noi un exemplu de abnegație și demnitate intelectuală și morală.

Gheorghe Postică s-a născut la 22 ianuarie 1954, în satul Mereni, raionul Anenii Noi, Republica Moldova, unde și-a făcut studiile primare și secundare. Studiile superioare le-a făcut la Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova (1971-1976), cele de doctorat – la Universitatea de Stat „Mihail Lomonosov” din Moscova (1979-1983) și postdoctorale – la Universitatea de Stat din Moldova (2005-2006).

În anul 1988 a susținut teza de doctor în istorie la Universitatea „Mihail Lomonosov” din Moscova cu tema *Ceramica medievală timpurie din Moldova Centrală de la sfârșitul mileniului I – începutul mileniului II e.n. în calitate de sursă istorică*, iar în anul 2006 – teza de doctor habilitat, la Universitatea de Stat din Moldova, cu tema *Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (secolele V-XIII)*. În anul 1992 a primit titlul de conferențiar universitar, iar în anul 2009 – titlul de profesor universitar. Profesorul Gheorghe Postică este autor a peste 150 de studii, inclusiv 6 monografii, 4 lucrări colective, 64 de articole de specialitate, 36 de lucrări metodico-didactice.

Profesorul Gheorghe Postică a făcut o strălucită carieră în diferite instituții academice din Republica Moldova. A debutat în calitate de cercetător științific inferior al Secției de arheologie a Academiei de Științe a Moldovei (1976-1978), iar mai apoi a fost angajat la Universitatea de Stat din Moldova ca asistent (1978-1985). Își continuă activitatea ca lector superior la Catedra de istorie universală (1985-1988), prodecan la Facultatea de Istorie și Pedagogie (1988-1991) și șef al Catedrei de istorie antică și medievală (1990-1991) a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, unde a pus bazele modernizării facultății: a reorganizat catedrele după criteriul cronologic (istoria antică și medievală; istoria modernă și contemporană), a modificat denumirea facultății din Istorie și Pedagogie în Istorie și Etnopedagogie, a actualizat un șir de planuri, programe de studii și cursuri universitare etc. În anul 1991 avansează la funcția de vicedirector al Institutului de Arheologie al AȘM, ca mai apoi să dirijeze, ca vicerec-

tor, inițial întreaga activitate didactică și mai apoi cea științifică la Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Pe lângă cariera academică, prof. Gh. Postică s-a dovedit a fi și un politician iscusit. În anul 2009 a fost numit viceministru la Ministerul Culturii, unde activează până în prezent.

În anii '90 ai secolului XX, Gh. Postică se include în cercurile intelectuale care au direcționat pulsul societății spre restructurarea științei și învățământului în Republica Moldova. În perioada activității la UPS „Ion Creangă”, foarte ușor s-a încadrat în funcția de decan adjunct al Facultății de Istorie și Pedagogie. Dincolo de reușitele în menținerea tradițiilor Facultății, Gh. Postică a fost sufletul transformărilor care s-au produs la finele anilor '80 - începutul anilor '90 ai secolului XX. Anume atunci s-au pus bazele studierii istoriei naționale și tot atunci au devenit titulari ai catedrelor facultății mai mulți tineri. Datorită inițiativei lui Gheorghe Postică, cu susținerea rectorului Ion Borșevici, în anul 1989, pentru prima dată în Republica Moldova, la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, a fost desființată o catedră de istoria Partidului Comunist. La Facultatea de Istorie și Pedagogie, cursul de istoria PCUS a fost înlocuit cu istoria romanicilor de răsărit, iar la celelalte facultăți cu istoria Moldovei. În același timp s-au pus bazele mai multor direcții de cercetare și formare profesională, printre care se numără arheologia, istoria românilor și etnografia. În ipostaza de profesor și de mentor, personalitatea lui Gh. Postică a fost determinantă pentru

o pleiadă întreagă de tineri. Printre ei se numără și mulți absolvenți și angajați ai Facultății de Istorie a UPS „Ion Creangă”.

Calitățile de organizator însă nu s-au cramponat de activitatea universitară. Profesorul Gheorghe Postică a știut să se aplece asupra multor probleme ale societății, căutând și găsindu-le soluții. Una din aceste probleme este legată de valorificarea patrimoniului cultural. În domeniul respectiv, Domnia Sa a investit mult timp și eforturi apreciabile. A creat Centrul de Cercetări Arheologice din Republica Moldova și i-a organizat activitatea în cel mai rațional mod. În ultimii ani prof. Gh. Postică participă activ la elaborarea legislației în domeniul protejării patrimoniului cultural al Republicii Moldova, printre care se numără și *Legea protejării patrimoniului arheologic*, în baza căreia s-a creat, pentru prima dată, o structură de stat responsabilă de administrarea acestui domeniu – Agenția Națională Arheologică.

De ani în șir patronează importante situri arheologice din Republica Moldova (Hansca, Petruha, Mereni, Căpriană, Orheiul Vechi etc.) și dirijează într-un mod ireproșabil cercetarea lor. Este cel care a scos la lumină importante situri din Republica Moldova, valorificându-le și valorizându-le importanța, printre care se înscriu Complexul Muzeal „Orheiul Vechi” și Mănăstirea Căpriană. Pătrunzând în problemele timpului, Gh. Postică a știut să dea prioritate celor mai importante direcții. Astfel, pentru desfășurarea sistematică și eficientă a investigațiilor de teren la Orheiul Vechi, a creat o solidă bază arheologică, dotată cu toate cele necesare și care nu are analogii în Republica Moldova. Profesorul Gh. Postică și-a adus contribuția directă la edificarea Centrului Vizitatorilor de la Orheiul Vechi și la crearea rezervației cultural-naturale Orheiul Vechi. Datorită implicării active a prof. Gh. Postică, procesul de pregătire a dosarului de includere a acestui sit pe Lista patrimoniului mondial UNESCO este astăzi într-o fază avansată.

Prof. Gh. Postică a participat la zeci de conferințe naționale și internaționale, în cadrul cărora a prezentat rezultatele investigațiilor sale, care de rând cu publicațiile sale au adus o contribuție directă la dezvoltarea științei din Republica Moldova.

Talentul și erudiția, obiectivitatea și exigența, curajul și tenacitatea, pasiunea și dăruirea de sine sunt doar câteva dintre calitățile ce concertează pe fundalul imaginii cercetătorului Gheorghe Postică. Este investigatorul perseverent care caută în profunzime istoria medievală timpurie a spațiului pruto-nistean. Traversând aceasta cariera briantă, care i-a adus succese importante și un renume în țară și peste hotare, Gheorghe Postică a reușit să rămână mereu același – un om modest, receptiv și mereu implicat. Sunt calitățile cu care și-a cucerit prietenii și întregul anturaj. Nicio sclipire de succes nu a reușit să eclipseze maniera-i onestă, calmă și corectă. De aceea, afirmăm că Gheorghe Postică rămâne un

exemplu de savant și de cetățean, iar generațiile mai tinere de arheologi, de astăzi și de mâine, îl vor urma cu certitudine.

Mi-ar lua prea mult timp să enumăr toate distincțiile și premiile pe care le-a primit prof. Gh. Postică. Mă voi opri doar la câteva din ele. În ultimii zece ani i s-au acordat mai multe distincții de stat: Medalia „Meritul Civic” – 2004, Medalia „Mihai Eminescu” – 2007, Diploma de Onoare a Ministerului Culturii – 2004, Diploma de Onoare a Ministerului Educației – 2002, 2004; și premii: Premiul „Alexandru D. Xenopol” al Academiei Române și Premiul „Academica” pentru carte universitară. Pentru meritele și experiența profesională Gh. Postică a fost ales membru de onoare al Institutului de Arheologie al Academiei Române – Filiala Iași.

La împlinirea onorabilei vârste de 60 ani, marcând o etapă importantă din cariera Domniei Sale în domeniul arheologiei, istoriei Evului Mediu timpuriu, educației istorice, reformării învățământului superior și protejării patrimoniului cultural național, prof. univ. dr. hab. Gheorghe Postică i-a fost acordat Ordinul de Onoare al Republicii Moldova.

Astăzi, prof. Gheorghe Postică deține o triplă postură: de om al științei, de reprezentant al societății și de om de stat.

Doamnelor și Domnilor!

Reieșind din meritele academice, științifice și cetățenești menționate mai sus, Senatul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, în ședința din 30 ianuarie 2014, a decis să acorde prof. univ. dr. hab. Gheorghe Postică titlul de **doctor honoris causa**.

Prin acordarea acestui titlu Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” recunoaște și apreciază public meritele Dvs. profesionale și Vă urează sănătate și succes în realizarea unor noi proiecte.

Domnule profesor Gh. Postică, noi Vă spunem „Bine ați revenit la universitatea noastră!”, deoarece de acum încolo sunteți o parte din noi!

VIVANT PROFESSORES!

VIVAT ACADEMIA!

Vă mulțumesc!

Conf. univ. dr. Sergiu Musteață,
Decanul Facultății de Istorie și Geografie